

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/nauka-i-edukacja/badania-historyczne/konferencje/202669,Ogolnopolska-konferencja-naukowa-Pion-sledczy-i-jego-terenowe-jednostki-oraz-pio.html>
02.03.2026, 10:23

Strona znajduje się w archiwum.

Ogólnopolska konferencja naukowa „Pion śledczy i jego terenowe jednostki oraz pion więziennictwa MBP. Ludzie, struktury, metody działania” - Warszawa, 5-6 grudnia 2024 r.

W związku ze 120. rocznicą otwarcia Mokotowskiego Aresztu Karno-Śledczego, który po wojnie został przemianowany na Centralne Więzienie nr 1 Warszawa-Mokotów oraz z upływającą 70. rocznicą likwidacji Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego - Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL (w organizacji) zaprasza do udziału w ogólnopolskiej konferencji naukowej „Pion śledczy i jego terenowe jednostki oraz pion więziennictwa MBP. Ludzie, struktury, metody działania”, która odbędzie się w dniach 5-6 grudnia 2024 r. w Warszawie.

05.12.2024

W dniu 22 lipca 1944 r. powołano Polski Komitet Wyzwolenia Narodowego, a wraz z nim powstał Resort Bezpieczeństwa Publicznego, w ramach którego funkcjonował Wydział Śledczy, a następnie Sekcja VII (śledcza) Kontrwywiadu oraz Wydział Więziennictwa i Obozów.

1 stycznia 1945 r. resort został przekształcony w Ministerstwo Bezpieczeństwa Publicznego na podstawie ustawy Krajowej Rady Narodowej z 31 grudnia 1944 r. o powołaniu Rządu Tymczasowego Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. 1944, nr 19, poz. 99). W ramach ministerstwa funkcjonował m.in. Departament I (pełnił on rolę jednostki operacyjnej, której zadaniem było zwalczanie podziemia niepodległościowego) oraz Wydział Więzień i Obozów (któremu podlegały kwestie więziennictwa związane z działalnością resortu, obozy jenieckie, obozy internowanych i obozy pracy przymusowej). Wydział Więzień i Obozów, przekształcono 6 września 1945 r. w Departament VI (Więzień i Obozów), a 10 sierpnia 1946 r. zmienił on nazwę na Departament Więziennictwa MBP.

Wydział IV Samodzielny (Samodzielny Wydział Śledczy) został wydzielony w ramach reorganizacji struktur Departamentu I MBP (wcześniejszy Wydział VIII tegoż departamentu) na mocy rozkazu nr 51 z 6 września 1945 r. Z kolei na mocy rozkazu nr 22 z 25 marca 1946 r. został on przekształcony w Wydział Śledczy, a rozkazem 040/org z 29 czerwca 1947 r. został przekształcony w Departament Śledczy MBP. W strukturach terenowych UB istniały wtedy wydziały lub sekcje śledcze.

W miarę upływu czasu rozrastały się struktury i zadania MBP oraz terenowych jednostek (wojewódzkich, powiatowych oraz miejskich urzędów BP). Ostatecznie resort ten został rozwiązany dekretem Rady Państwa PRL z 7 grudnia 1954 r. o naczelnym organach administracji państwowej w zakresie spraw wewnętrznych i bezpieczeństwa publicznego (Dz.U. PRL 1954, nr 54, poz. 269), który przeniósł kompetencje MBP na nowo powołany Komitet do Spraw Bezpieczeństwa Publicznego i Ministerstwo Spraw Wewnętrznych.

Celem konferencji jest zaprezentowanie szczegółowych badań nad problemem dotyczącym funkcjonariuszy, struktur i metod działania Departamentu Śledczego MBP wraz z terenowymi

jednostkami oraz Departamentu Więziennictwa MBP wobec społeczeństwa polskiego w latach 1945-1954, w tym zbrojnego podziemia niepodległościowego, Kościoła katolickiego, ludzi kultury i sztuki. Jakich metod używano podczas śledztw, jak nakłaniano, wymuszano zeznania, przesłuchiowano i rozmawiano z poszczególnymi dowódcami ugrupowań, żołnierzami i cywilami wspierającymi podziemie, duchownymi Kościoła, artystami i pisarzami? Kto i w oparciu o jakie paragrafy ówczesnych kodeksów mógł być zatrzymany, osadzony w areszcie czy więzieniu, a dalej – skazany? Kto kierował i nadzorował śledztwami i więzieniami? Jakie kary spotkały późniejszych funkcjonariuszy-oprawców? Jakie warunki panowały w więzieniach? Jak wyglądał areszt i codzienne, więzienne życie? Jak wyglądały procesy sądowe?

Na te i inne pytanie spróbujemy odpowiedzieć na konferencji, jednocześnie podsumowując stan badań i zarysowując nowe perspektywy badawcze zarówno w skali krajowej, jak i regionalnej. Chcielibyśmy także porównać metody śledcze i warunki więzienne w jednostkach terenowych i centrali MBP, a jednostkach podległych i szefostwie Głównego Zarządu Informacji WP.

Program

Dzień pierwszy

9.00-9.20 – rozpoczęcie konferencji

9.20-10.00 – Prolog – dr Barbara Świtalska-Starzeńska (Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL)

Ina Awgutis (Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL) – *Kompleks więzienny na Mokotowie założenie i rozbudowy*

dr Aneta Popławska-Suś (Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli Szczecin/SP nr 18 im. gen. Józefa Bema w Szczecinie) – *Rakowiecka 37, jako potencjał miejsca pamięci w edukacji historycznej i obywatelskiej w ujęciu żołnierzy podziemia w latach 1945-1956*

10.00-10.20 – dyskusja

10.20-10.50 – przerwa

10.50-12.10 – Panel I – Paweł Sztama (Biuro Badań Historycznych IPN/Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL)

prof. dr hab. Mirosław Golon (Instytut Historii i Archiwistyki UMK Toruń/ Delegatura IPN Bydgoszcz) – *Kat Rawicza. Od wiejskiego krawca i gminnego aktywisty Komunistycznej Partii Polski po szefostwo jednego z najcięższych stalinowskich więzień. Działalność Antoniego Konkola w strukturach komunistycznego aparatu represji.*

dr Krzysztof Łagojda (Oddziałowe Biuro Badań Historycznych IPN we Wrocławiu) – *Krwawe „Toledo”. Naczelnicy więzienia karno-śledczego nr III w Warszawie w latach 1945-1956.*

dr Marcin Witkowski (badacz niezależny) – *Naczelnicy więzienia karno-śledczego w Wadowicach w latach 1945-1956.*

dr Monika Komaniecka-Łyp (Oddziałowe Biuro Badań Historycznych IPN w Krakowie)
- *Podśluch w więzieniu mokotowskim w latach 50.*

12.10-12.40 - dyskusja

12.40-13.10 - przerwa

13.10-14.30 - Panel II - dr Krzysztof Łagojda (Oddziałowe Biuro Badań Historycznych IPN we Wrocławiu)

Paweł Sztama (Biuro Badań Historycznych IPN/Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL) - *Portret zbiorowy kadry kierowniczej Wydziału II Departamentu Śledczego Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego.*

Konrad Pieńkowski (Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL) - *Metody śledcze wykorzystywane przez oficerów Departamentu Śledczego Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego wobec kobiet na terenie więzienia mokotowskiego.*

Paweł Szablowski (Akademia Wymiaru Sprawiedliwości) - *Przestępcze metody wymuszania zeznań przez funkcjonariuszy MBP w świetle dokumentacji sądowej do tzw. procesów o łamanie praworządności.*

dr Paweł Fornal (Oddziałowe Biuro Badań Historycznych IPN w Rzeszowie) - *Zbrodnie komunistyczne i zbrodnie przeciwko ludzkości popełnione przez funkcjonariuszy PUBP w Krośnie w latach 1946-1950 oraz próby ich rozliczenia i osądzenia po powstaniu IPN.*

14.30-15.00 - dyskusja

15.00-16.00 - przerwa

16.00-17.00 - dyskusja wokół książki prof. Patryka Pleskota pt. *Przedsiębiorstwo MBP. Wybrane aspekty pozaoperacyjnej działalności Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego w przestrzeni miejskiej Warszawy (1945-1954)*, Warszawa 2024.

Paneliści:

dr hab. Patryk Pleskot, prof. URz (Oddziałowe Biuro Badań Historycznych IPN w Warszawie/Uniwersytet Rzeszowski)

Magdalena Dźwigał (Archiwum IPN)

dr Bartosz Kapuściak (Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL/Wojskowe Biuro Historyczne)

Dzień drugi

9.00-10.00 - Panel III - dr Piotr Byszewski (Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL)

dr Barbara Świtalska-Starzeńska (Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów

Politycznych PRL) – *Powstańcy warszawscy skazani na śmierć i zgładzeni w więzieniu mokotowskim w Warszawie w latach 1945–1948.*

dr Dominika Pasich (Oddziałowe Archiwum IPN w Krakowie) – *Centralne więzienie w Rawiczu i Jego dwaj więźniowie: ks. dr Piotr Oborski i ks. Zbigniew Gadomski.*

Maciej Nowak-Kreyer (Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL) – *Polowanie na Jana Kmiołka – działalność wywiadowcza i agenturalna bezpieki przeciwko oddziałowi Jana Kmiołka w latach 1947–1951.*

10.00–10.30 – dyskusja

10.30–11.00 – przerwa

11.00–12.00 – Panel IV – dr Sylwia Maleszak (Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL)

dr Tomasz Krok (Oddziałowe Biuro Badań Historycznych IPN w Warszawie) – *Wybrane przykłady wykorzystania agentury celnej w śledztwach dotyczących działalności wywiadowczej w powojennej Polsce (1945–1956).*

Michał Wołłejko (badacz niezależny, zastępca redaktora „Glaukopisu”) – *Śledztwo i proces Jana Morawca ps. „Tajfun”, „Remisz”, „Henryk”. Metody śledcze, wykorzystanie agentury celnej.*

Michał Gawriłow (Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL) – *„Nie tylko rozmowy z katem” – historia Kazimierza Moczarskiego jako case study do edukacji o pionie śledczym i więziennictwa MBP.*

12.00–12.30 – dyskusja

12.30–13.00 – przerwa

13.00–14.00 – Panel V – Maciej Nowak-Kreyer (Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL)

dr Bartosz Kapuściak (Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL/Wojskowe Biuro Historyczne) – *Sprawa śmierci gen. Franciszka Hermana.*

dr Sylwia Maleszak (Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL) – *Warunki socjalno-bytowe kobiet w więzieniu mokotowskim.*

Magdalena Dźwigał (Archiwum IPN) – *„A po wyjściu na wolność zepchnięci w prywatność...” Inwigilacja byłych więźniów okresu stalinowskiego na przykładzie skazanych na karę śmierci przez WSR w Szczecinie.*

14.00–14.30 – dyskusja

14.30–14.45 – podsumowanie i zamknięcie konferencji

Pliki do pobrania

[Program konferencji \(pdf, 32.76 KB\)](#)

[Poprzedni Strona](#)

[Następny Strona](#)

Konferencja naukowa